

Suomen hyvinvoinnin perusta rakennettiin kovalla työllä

Vapaa-aikaa ei 50-luvulla juuri ollut aikuisilla eikä lapsillakaan, sillä leivän hankkiminen esimerkiksi pienviljelystilalla oli kovan työn takana. Silloin tehtiin työtä, kuten nyt Aasiassa, työtunteja laskematta ja koko perhe yhdessä ponnistellen. Ajalta, jolloin en ollut vielä koulussa, minulla on muistoja työnteosta: tiskaamisesta, pöydän kattamisesta, marjanpoiminnasta, haravoinnista ja saunanlämmityksestä.

Meidän perheessä ei ollut koneita eikä aina hevostakaan, joten lähes kaikki työ tehtiin käsin viikatteen, lapion, talikon ja kuokan avulla tai pelkin käsin, kuten lypsäminen. Heinäntekoaikaan isä nousi aikaisin aamulla niittämään heinää viikattelella luultavasti siksi, että aamuisin oli viileämpää, ei ollut syöpäläisiä ja meille heinien seivästäjille oli siten valmiina luokoa. Meillä oli pienestä pitäen omat työmme pellolla; tappien laittamista seipäisiin, haravoimista ja vähän isompana heinien polkemista kuorman päällä ja ladossa. Varsinkin pienessä ladossa polkeminen oli hirveää puuhaa, sillä kuivat heinät pölisivät, katossa törröttävät naulan päät pistelivät päänahkaan ja hiotessa heinänpöly tarttui ihoon. Illalla saunassa raapiutunutta ihoa kirveli. Heinänteko kesti kauan, koska työ tehtiin omalla porukalla ja 50-luvulla meidän lasten työpanos ei ollut kummoinen, vaikka teimme ahkerasti töitä voimiemme mukaan. Työtä tehtiin toisinaan ”väkijeloin”, mikä tarkoitti sitä, että naapuri auttoi vaikkapa heinäpellolla ja me puolestamme autoimme häntä perunannostossa. Rahaa ei tarvittu ja ihmiset tulivat autetuiksi. Erityisesti isääni pidettiin auttavaisena naapurina. Hän olikin monitaituri ja pystyi monenlaiseen puuhaan. Hyvillä heinäpoudilla jokainen kuitenkin halusi saada omat heinänsä kuivina latoon eikä naapuriin joudettu.

Kahvitaumat olivat mukava keskeytys pitkään työpäivään. Jos pelto oli kauempana, äiti toi kahvin pellolle ja kyllä se maistui hyvältä, samoin kuin pulla, jota lauantaisin leivottiin koko viikoksi. Loppuviikosta se oli aika kuivaa, sillä pakastimisesta ei oltu silloin vielä kuultukaan. Syömässä kävimme kotona ja syönnin päälle isä otti aina ruokaunet, paljaalla lattialla tai penkillä. Me naisväki siivosimme pöydän ja tiskasimme sillä aikaa.

Vanhoissa Suomi-Filmeissä on saatu hyvin vangittua se tunnelma, joka pellolla oli, paitsi että heinälatoromantiikkaa ei siis ollut, vaan päinvastoin, kuten edellä kerroin. Maalaisromantiikkaa kuitenkin oli; linnunlaulua, tuoreen ja kuivaneen heinän tuoksua, heinäsiirkkojen siritystä ja lehmänkellojen kilinää. Miten viatonta aikaa se olikaan, maailman pahuus ja huonot uutiset tavoittivat meidät harvoin. Köyhää oli, mutta niin oli muillakin, emmekä paremmasta tienneet.

Kesällä lehmien lypsyaikaan lapsilla oli oma työsarkansa. Isommat lapset saivat käydä etsimässä lehmät metsälaitumilta, jotka olivat pinta-alaltaan suuria ja tuoda ne tarhaan lypsettäviksi. Tapana oli myös huutaa kuuluvalla äänellä lehmiä kotiin. Äitini kutsuhuuto oli seuraavanlainen: ”Tulukee piiat kottiin, tulukee, ptrui, ptrui”. Lehmät tunsivat oman emäntänsä huudon ja useimmiten tulivat kotiin. Saattoihan sekin auttaa, että utareet olivat täynnä maitoa. Pienemmät lapset avustivat lehmisavun tekemisessä. Ensin laitettiin kuivista risuista nuotio ja kun se paloi hyvällä liekillä, tuleen lisättiin tuoreita lepän oksia, jolloin muodostui sankka, vaalea savu. Savun tarkoituksena oli karkottaa lehmiä ja hevosia kiusaavat kärpäset ja paarmat. Vaihtoehtoisesti ripsuttiin lepän oksalla kärpäsiä ulommas ja vähennettiin siten lehmien potkimista lypsyaikana. Lehmillä oli nimet silloinkin, vaikka niiden nimiä ei tarvinnut mihinkään ilmoitella. Muistan Ruusu- ja Kielo -nimiset lehmät varhaislapsuudesta. Ne olivat rodultaan Suomen karjaa, joka nyt on uhanalaista. Ihan pieninä joimme lämmintä, siivilöimätöntä maitoa mukista lypsypaikalla. Se oli rasvaista ja ravitsevaa, ja vaahdosta jäi rengas suupieliin. Kari eli melkein pelkällä maidolla kouluun menoonsa saakka.

Perunannosto oli toinen työ, joka kesti pitkään, usein koko syyskuun ajan. Joka ainut juuri käännettiin talikolla ja perunat lajiteltiin ihmisille ja eläimille tarkoitettuihin laatikoihin. Koulusta voi saada perunannostolomaa, mutta mieleeni ei ole jäänyt, käyttimmekö sitä koskaan. Koulupäivän jälkeen oli vielä mentävä perunapellolle ja se oli vastenmielistä ainakin kylmällä ja sateisella säällä.

Myös lanttua viljeltiin eläinten ravinnoksi. Ison pellon kitkeminen ja taimien harventaminen oli pääasiassa lasten puuhaa melko varhaisesta lapsuudesta alkaen. Monesti olisi ollut mieluista lähteä uimaan, mutta tietty urakka piti pellolla suorittaa ennen kuin sai tehdä, mitä halusi. Sitä paremmalta uinti sitten tuntui hikisen urakan ja pitkän päivän jälkeen.

Lieneekö tuo työsarja osunut kohdallemme siksi, että maatalouskerhoneyojoja opasti ja kannusti lapsia ja nuoria vihannesten ja juuresten kasvattamisessa, ja järjesti myös lantun ja sokerijuurikkaan harvennuskilpailuja. Kari -veli oli nopea kitkemään ja harventamaan, ja pärjäsi kilpailussa. Harjoitustahan me totisesti saimme kotona. Lantut ja porkkanat olivat tarpeen C-vitamiinilähteenä, sillä ulkomaisia hedelmiä, kuten appelsiineja meillä ei ollut varaa ostaa. Kasvimaa oli minun vastuullani ja saatujen oppien ansiosta omat kukkapenkkineni ovat vieläkin hyvin kitketyt.

Kerhoneyojoja oli Simo H. ja häntä sanottiin erotuksena etu- ja sukunimikaimastaan Humpuuki-Simoksi. Siihen aikaan monella ihmisellä oli liikanimi, joka kuvasti jotain hänen ominaisuuttaan. Simo oli innokas laulamaan ja soitti viulua, ja se taisi raskaan työn tekijöistä olla humpuukia. Hän tuli hyvin toimeen lasten kanssa ja osasi innostaa kerhotoimintaan, vaikka se tiesi lapsille työntekoa. Ymmärrystä löytyi köyhille pienviljelijöille ja kerholaiseksi merkittiin lapsia vähän löyhin perustein, jotta mökeissä saatiin viljeltyä juureksia verovapaasti 4H-kerhotoiminnan nimissä.

Lampaiden keritsemistäkin opetettiin, sillä muistissani on tapahtuma, jolloin takapihallamme oli paljon lampaita ja ihmisiä. Naapurit olivat paikalla omine lampaineen.

Kesän ulkotyöt jakaantuivat meillä tasaisesti tytöille ja ainoalle veljelleni. Sen sijaan tiskaaminen, siivoaminen ja muut naistentöinä pidetyt askareet kuuluivat ainoastaan tytöille. Isänihan oli poikkeus ikäluokassaan (s. 1921) siten, että hän saattoi lakaista lattian tai valmistaa yksinkertaista ruokaa. Kylällä sitä kummasteltiin ja kai moitittiinkin äitiä saamattomuudesta, kun miehen piti tarttua harjanvarteen. Isä oli ollut nuorena poikana savottakokkina ja oppinut silloin ruoanlaittoa. Leipäressu ja perunavelli olivat hänen bravuurinsa.

Vaikka lapsuudessa kapinoin monesti työntekoa vastaan, myöhemmässä elämässä olen huomannut, että kotoa saadut opit ruoanlaitosta, pyykinpesusta, tiskaamisesta ja siivoamisesta ovat olleet tarpeen ja olen vanhemmilleni kiitollinen, että kaikkea piti opetella ja tehdä. Sanotaan, että opissa se on variksenpoika tulessa. Elämäni on välillä ollut hirmumyrskyä, mutta onneksi ovat kodin opit antaneet niin henkiset kuin taidolliset valmiudet selvitä kaikesta.